

Inicjatywy wielostronne jako alternatywne formy ustalania warunków pracy

Od początku lat 90. XX w., kiedy wyraźnie zarysowała się zmiana w myśleniu o prawach pracowników, szczególnie w aspekcie procesów globalizacji i rozwoju przedsiębiorstw transgranicznych, następuje zjawisko stopniowego odchodzenia od modelu regulacji ustawowej i przechodzenia do modelu autonomii regulacyjnej¹. Dzieje się tak dlatego, że zakres stosowania systemów prawa krajowego ograniczony jest terytorialnie, do konkretnego państwa, co nie jest wystarczające w gospodarce epoki globalizacji. Przyczynia się to do powstawania podstaw autoregulacji korporacyjnej i regulacji dobrowolnych, niekoniecznie powielających model porozumień zbiorowych – tradycyjnego instrumentu zbiorowych stosunków pracy. To woluntarystyczne podejście ewaluowało w ciągu ostatnich 20 lat aż do ukształtowania się nowych form instytucjonalnych, które niewątpliwie są próbą zmiany dotychczasowych sformalizowanych modeli rozwiązywania sporów zbiorowych².

Jednym z najważniejszych osiągnięć ostatnich 10 lat jest pojawienie się inicjatyw wielostronnych (*Multi-stakeholder Initiatives*, MSIs), które zwykle oznaczają porozumienie tzw. interesariuszy: instytucji rządowych, samorządowych, instytucji naukowych, organizacji konsumenckich, związków zawodowych i przedstawicielstw pracowniczych, organizacji pracodawców oraz innych organizacji pozarządowych, które zachęcają przedsiębiorstwa i pracodawców do uczestniczenia w takich właśnie forach/organizacjach w celu ustanowienia i przestrzegania standardów socjalnych, ekonomicznych i środowiskowych związanych z działalnością danego przedsiębiorstwa.

Taka forma dialogu pracowników i pracodawców może być określona mianem „regulacji obywatelskiej”³ i jest niewątpliwie jedną z form modelu autonomii regulacyjnej oraz próbą zmiany wspomnianego wyżej sformalizowanego modelu rozwiązywania sporów

¹ Więcej: A. Chouraqui, Social Actors' Participation in the Hearth of Industrial Relations Changes and Challenges. Towards a Multi-Level model of Regulated Autonomy, 13th IIRA World Congress, Berlin 2003, s. 3 i n.

² Na ten temat więcej, np. G. Goździewicz, Zbiorowe prawo pracy w społecznej gospodarce rynkowej, Toruń 2000.

³ Por. P. Utting, Regulating Business Via Multi Stakeholder Initiatives: A Preliminary Assessment, [w:] R. Jenkins, P. Utting, R. Alva Pino, Voluntary Approaches to Corporate Responsibility: Readings and a Resource Guide, Geneva 2005, s. 62 i n.

zbiorowych. Jest również odpowiedzią na rosnące poczucie, że autoregulacja korporacyjna, która jest wynikiem polityki prowadzonej przez poszczególne przedsiębiorstwa, jest niewystarczająca i najczęściej skierowana bardziej na elementy *public relations* niż na rzeczywiste zmiany zachowań, które miałyby wpływ na warunki zatrudniania pracowników. W modelu regulacji obywatelskiej niezwykle istotnymi elementami są równowaga stron oraz kwestie dobrego zarządzania, a więc przyjmującego za priorytet elementy współpracy partnerstwa oraz uzyskiwania wartości dodanej.

Inicjatywy wielostronne

Transformacji ustrojowej i społecznej towarzyszy zmiana o charakterze bardziej uniwersalnym, a więc przejście od społeczeństwa przemysłowego do społeczeństwa informacyjnego (albo postindustrialnego). Przejście to ma charakter stopniowy, choć zauważalne są wyraźnie pewne zjawiska. Otóż na znaczeniu traci produkcja przemysłowa (potwierdzona zmianą struktury zatrudnienia – przesunięcie zatrudnienia z produkcji na usługi i handel), a zyskuje konsumpcja. To właśnie rynek konsumencki może wyznaczać kierunek przemian. Rozwój instrumentów ochrony konsumenta świadczy dobitnie właśnie o zapotrzebowaniu na takowe. Przy zachodzącym procesie indywidualizacji – już nie tylko stosunków pracy, ale również potrzeb, kwestia konsumpcji może być dość nietypowym regulatorem. Życie społeczne we współczesnym społeczeństwie skoncentrowane jest głównie wokół konsumpcji i demonstrowania towarów⁴. Towar staje się wyznacznikiem pozycji społecznej, ale i uzyskuje znaczenie, jakiego do tej pory nie miał. Produkcja jest już nie tylko kwestią ekonomiczną, ale również polityczną.

Rozwój ruchów konsumenckich ukazał, że wraz z rozwojem swojej świadomości (i indywidualności) konsument zaczyna identyfikować się z produktem. Do tego stopnia, że interesuje się jego genezą. Produkt uzyskuje pewną tożsamość, która również obejmuje sposób wytworzenia. Świadomy konsument nie chce by jego produkt był wytwarzany niezgodnie z normami, również normami w zakresie prawa pracy czy normami środowiskowymi⁵.

Według *U. Becka*, wybór konsumenta oparty jest na podejściu, że każdy powinien móc wybrać swobodnie i odpowiednio przyjąć odpowiedzialność za ryzyko związane z podejmowanymi decyzjami⁶. Tak więc podejmowanie decyzji przez konsumentów łączy się z wyborem danego dobra, w tym również sposobu jego wytworzenia. Kryterium sposobu wytworzenia produktu może być z pozoru mało istotne, ale to właśnie to kryterium zawiera warunki pracy pracownika wytwarzającego dane dobro.

Kierując się kryterium sposobu wytworzenia produktu konsument może zatem decydować, w jakich warunkach dobro jest wytwarzane. Jeżeli kieruje się kryterium wyższej ceny, to z dużym prawdopodobieństwem może przypuszczać, że produkt powstał

⁴ *J. Baudrillard*, Społeczeństwo konsumpcyjne, jego mity i struktury, Warszawa 2006.

⁵ Bliżej *B. Godlewska-Bujok*, Kształtowanie instrumentów prawnych przeciwdziałania ryzyku bezrobocia w Polsce okresu transformacji, doktorat obroniony na WPIA Uniwersytetu Warszawskiego, pod opieką prof. UW dr hab. *Małgorzaty Gersdorf*, niepubl.

⁶ *U. Beck*, Społeczeństwo ryzyka, Warszawa 2004.

Więcej informacji na stronie wydawcy

<http://www.ksiegarnia.beck.pl/czasopisma-adr-arbitraz-i-mediacja-kwartalnik>